

ANONIM ALKOHOLISTÁK

AZ ANONIM ALKOHOLISTÁK KÖZÖSSÉGÉNEK ANTROPOLÓGIÁJA

MADÁCSY JÓZSEF

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
SZOCIÁLIS MUNKA ÉS SZOCIÁLPOLITIKA TANSZÉK

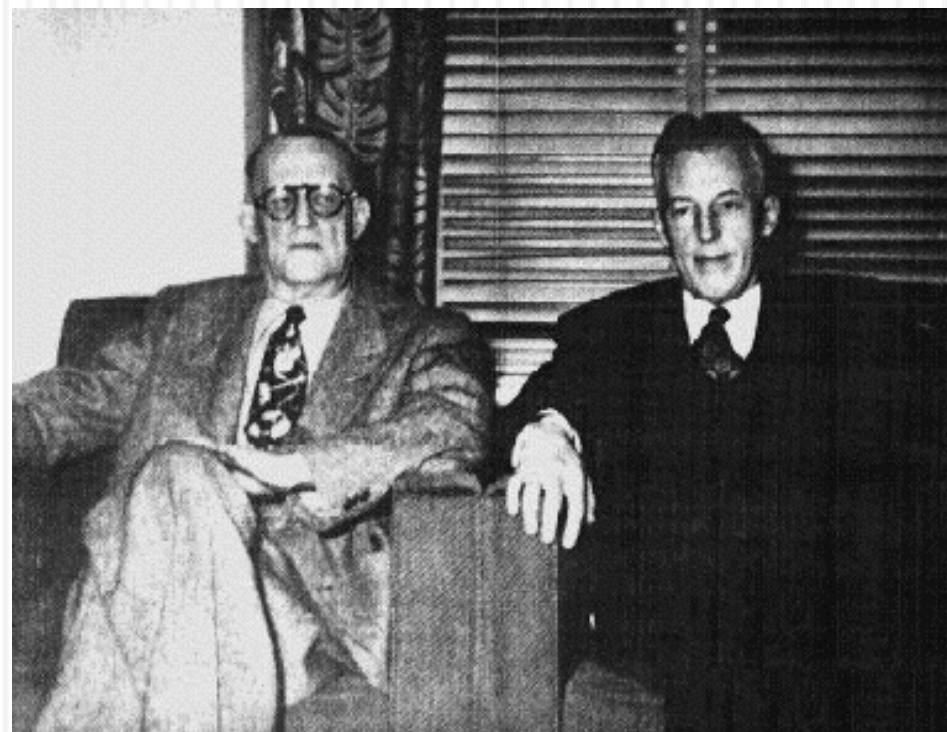
Az előadás a K 68619-es számú OTKA pályázat
támogatásával készült.

Kik az Anonim Alkoholisták (AA)?

- Alapítás: Akron, Ohio, USA, 1935.
- Laikus „önsegítő” közösség az alkoholizmusból felépülni törekvők számára
- Az alkoholizmust betegségnek tekintik
- Sikeres „spirituális gyógymódot” találnak a betegségre (12 lépéses program)
- A világon jelenleg közel 108 ezer csoport működik*
- Magyarországon 150 (Pécsen 12) gyűlés szerepel az országos meetinglistán**

* <http://www.aa.org/lang/en/subpage.cfm?page=74>

** <http://www.anonimalkoholistak.hu/>

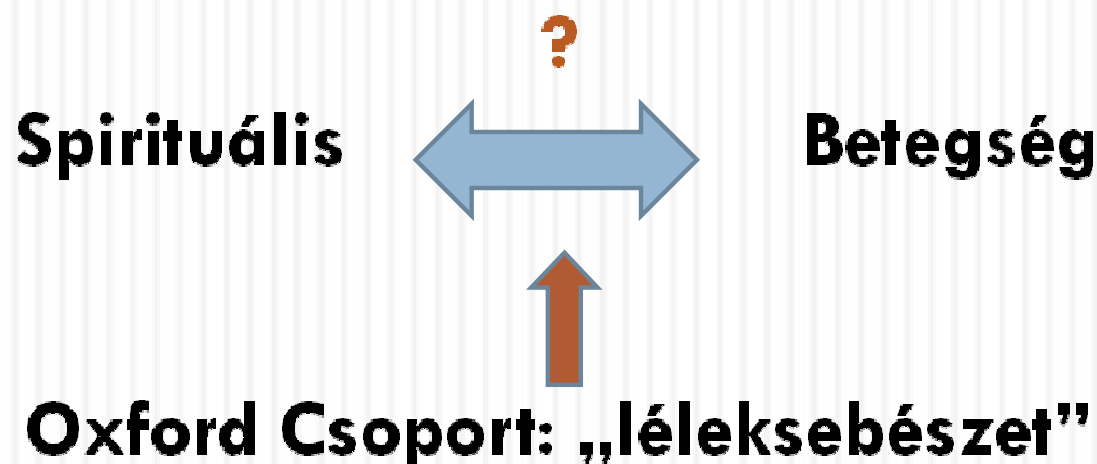
Az AA társalapítói: Bill (jobbra) és Dr. Bob (balra)

http://www.rewritables.net/cybriety/bill_w__and_dr__bob.htm

Az AA alkoholizmus-felfogása: háromszoros betegség

- **Az alkoholfüggőség nem bűn vagy gyengeség, hanem betegség**
- **Gyógyíthatatlan, progresszív, halálos (de tünetmentessé tehető)**
- **Önerőből nem küzdhető le**
- **A betegség három szintje:**
 - Fizikai (eleinte allergiának vélték, ma egyfajta „érzékenységnek” tekintik)
 - Mentális (megszállottság, obszesszió)
 - Spirituális (beteges önközpontúság)

Spirituális betegség – spirituális gyógyymód

Az AA 12 lépéses felépülési programjának összefoglalása

- A tehetetlenség elismerése és egy Felsőbb Erőnek történő önátadás (1-3. lépés)
- Önvizsgálat (4. lépés)
- A jellemhibák megvallása, kiküszöbölése (5-7. és 10. lépés)
- Jóvátétel (8-9. lépés)
- A Felsőbb Erővel való kapcsolat elmélyítése (11. lépés)
- Üzenetátadás a még aktív alkoholistáknak (12. lépés)

Az AA 12 lépése

1. Beismertük, hogy tehetetlenek vagyunk az alkohollal szemben – , hogy életünk irányíthatatlanná vált.
2. Eljutottunk arra a hitre, hogy egy nálunk hatalmasabb Erő helyreállíthatja lelki egészségünket.
3. Elhatároztuk, hogy akaratunkat és életünket *a saját felfogásunk szerinti* Isten gondviselésére bízunk.
4. Félelem nélkül mélyreható erkölcsi leltárt készítettünk magunkról.
5. Beismertük Istennek, magunknak és egy embertársunknak hibáink valódi természetét.
6. Teljességgel készen álltunk arra, hogy Isten megszabadítson bennünket mindezekről a jellemhibáktól.
7. Alázatosan kértük őt hiányosságaink felszámolására.
8. Listát készítettünk mindazokról, akiknek valaha kárára voltunk, és hajlandóvá váltunk mindnyájuknak jóvátételt nyújtani.
9. Közvetlen jóvátételt nyújtottunk nekik, ahol lehetséges volt, kivéve, ha ez sérelmes lett volna rájuk, vagy másokra nézve.
10. Folytattuk a személyes leltár készítését, és haladéktalanul beismertük, amikor hibáztunk.
11. Igyekeztünk ima és meditáció útján elmélyíteni tudatos kapcsolatunkat *a saját felfogásunk szerinti* Istennel, csak azért imádkoztunk, hogy felismerjük velünk kapcsolatos akaratát, és hogy legyen erőnk a teljesítéséhez.
12. E lépések eredményeként spirituális ébredést éltünk át, megpróbáltuk ezt az üzenetet alkoholistákhoz eljuttatni, és ezeket az elveket életünk minden dolgában érvényre juttatni.

Néhány témaspecifikus kérdéskör a kulturális antropológiában

- Az AA mint szervezet
- Az AA tárgyi kultúrája
- Az AA eszmerendszere
- Az AA tagok identitása, élettörténete
- A „gyógyulás” folyamata az AA-ban

Az AA imája (békesség ima)

a kecskeméti AA találkozón (2010)

Az AA szervezete, működése 1.

Néhány szervezeti, működési jellemző

- Önellátó, nem hivatásos közösség
- Egyetlen üggyel foglalkozik
- 10-20 fős (az USA-ban nagyobb), autonóm csoportokból épül fel
- Nincs nyilvántartás a tagságról
- Nincs intézményesített hatalmi struktúra
- Egalitárius
- A tisztségek szolgálatok
- Rotáció
- Nincsenek kötelező előírások
- Nincsenek szankciók

Az AA 12 hagyománya

1. Közös boldogulásunk álljon az első helyen, személyes felépülésünk az A.A. egységétől függ.
2. Csoportügyekben egyetlen abszolút tekintély létezik – egy szerető Isten –, aki csoporttudatunkban megnyilvánulhat. Vezetőink csupán bizalmunkat élvező szolgálattelvők, nem pedig irányítók.
3. Az A.A.-tagság egyetlen feltétele az ivással való felhagyás vágya.
4. Legyen minden csoport független, kivéve azokat az ügyeket, amelyek más csoportokat, vagy az A.A. egészét érintik.
5. Minden csoport egyetlen, elsődleges célja az, hogy eljuttassa üzenetét a még szenvedő alkoholistához.
6. Egy A.A.-csoport soha ne adja pénzét, nevét vagy támogatását semmilyen kapcsolódó intézménynek vagy külső vállalkozásnak, nehogy a pénzzel, tulajdonnal és presztízzsel kapcsolatos problémák eltérítsék elsődleges céljától.
7. Minden A.A.-csoport legyen teljesen önfenntartó, hárítsa el a külső hozzájárulásokat.
8. Az Anonim Alkoholisták Közössége maradjon mindig nemhivatásos, bár szolgálati központjaink alkalmazhatnak hivatásos szakembereket.
9. Az A.A. maga soha ne szerveződjék, de alakíthatunk szolgálati testületeket vagy bizottságokat, amelyek közvetlen felelősséggel tartoznak azoknak, akiket szolgálnak.
10. Az Anonim Alkoholisták Közösségének nincs véleménye külső ügyekről, ezért az A.A. név soha ne legyen bevonható nyilvános vitába.
11. A nyilvánossághoz való viszonyunk alapja elsősorban a vonzerő, nem a reklám. Személyes névtelenségünket mindig meg kell őriznünk a sajtóban, a rádióban és a filmekben.
12. Hagyományaink spirituális alapja, a névtelenség mindig emlékeztet bennünket arra, hogy az elvek előbbre valók az egyes személyeknél.

Az AA szervezete, működése 2.

Az AA-ra individualizáló és kollektivizáló erők együttese jellemző

- Gyenge rácsozat (grid) = alacsony fokú differenciáltság, nincsenek merev szerepek és pozíciók
 - ▣ Anonimitás
 - ▣ Egalitarizmus
 - ▣ Rotáció
- Erős csoport (group) = az egyén csoportba ágyazottsága erős
 - ▣ Az egyén a csoport nélkül nem képes a józanságra
 - ▣ Élettörténetek hasonlósága

Mary Douglas csoportkontroll szerinti társadalomosztályozása

(Douglas 2007; Dupcsik 1993; Eriksen 2006)

	Gyenge csoport	Erős csoport
Erős rácsozat	Izolált egyén (pl. rabok a börtönben)	Hierarchikus/ pozicionális
Gyenge rácsozat	Individualisztikus	Enklávikus (idegen helyre beékelődött, pl. disszidens kolóniák, szekták)

Az AA szervezete, működése 3.

A kritizálás lehet deviancia, és lehet a deviancia kontrollja

(Hoffmann 2006)

- Az AA kommunikációs szabályozókkal csökkenti a meetingeken a vitát és kritikát, ritkán mégis előfordul
- Bár nincs intézményes hatalmi struktúra, de vannak informális státuszkülönbségek:
 - ▣ Oldtimer – Newcomer
 - ▣ Integrált – Marginalizálódott
- A kritika annak alapján minősül devianciának vagy a deviancia kontrolljának, hogy alacsony vagy magas státuszú tag alkalmazza
- A kritika formái:
 - ▣ Közvetlen
 - ▣ Közvetett (önmagáról beszél, de az előtte szólóhoz képest korrektív tartalommal)
 - ▣ Humoros

Tárgyi kultúra 1.

Néhány a „szent helyek” közül:

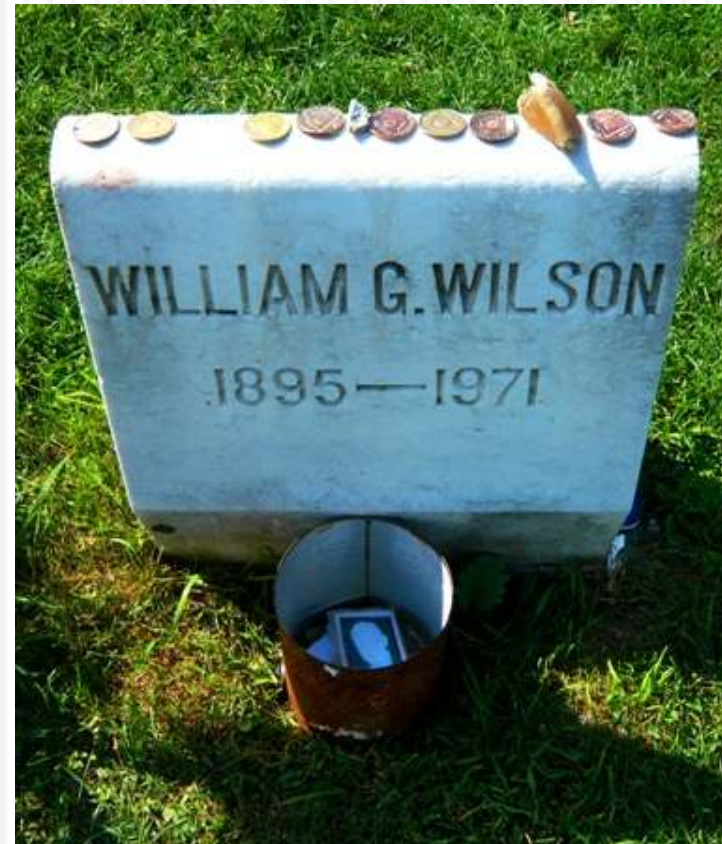
Bill szülőháza (balra fent)

„Stepping Stones” - Bill és Lois New York-i háza (balra lent)

Bill sírja (jobbra)

<http://www.rewritables.net/cybriety/>

<http://www.readthespirit.com/explore/2010/9/4/america-folks-so-tough-they-dont-need-a-last-name.html>

Tárgyi kultúra 2.

Az AA eszmerendszere 1.

- Antze (1987): totemisztikus vonás: egyetlen szer köré szerveződik (tabu)
- De: nem antialkoholista mozgalom
- Programja a protestantizmusban gyökerezik (Oxford Csoport), de nem kötődik egyetlen valláshoz sem
- Pragmatikus szemlélet: „Működik.”
 - ▣ Hit és tudás ellentmondásának feloldása
- Spirituális szemlélet
 - ▣ Vallási semlegesség
 - ▣ Alkoholista ego → Felsőbb erő
 - ▣ Lelki fejlődés

Az AA eszmerendszere 2.

Néhány strukturális párhuzam a protestáns teológiával (Antze 1987)

AA nézetek	Protestáns nézetek
Alkoholizmus – józanság	Bűn - megváltás
Absztinenciaszegés = halál	Törvény megszegése = halál
Önerőből nem érhető el a józanság	Önerőből nem lehetséges megváltás
A tehetetlenség miatti kétségbeesés a surrender (önátadás) alapja	A tehetetlenség miatti kétségbeesés a megtérés alapja
Büszkeség és önzés az alkoholizmus gyökere	Gőg és önzés a legnagyobb bűnök

Identitás, élettörténet

- Van Gennep (1909) nyomán: az alkoholizmus beismerése egy átmeneti rítusnak tekinthető, amelyben a beavatandót új státusszal ruházzák fel, új identitást kap
- Cain (1991) konstrukcionizmusa:
 - ▣ Az alkoholizmus az „én” része, ezért a felépülés a régi identitás diffúzióját és új identitás felépítését igényli
 - ▣ Az identitásváltoztatás eszköze az AA sztori elsajátítása
 - ▣ A józanodó személy ivó nem-alkoholistából nem ivó alkoholista lesz

Az AA sztori tipikus struktúrája (Cain 1991)

- Szociális ivóként kezdte vagy kezdettől alkoholista volt
- Az ivás előrehaladása, negatív következmények megjelenése
- Az ivás mégis folytatódik, még rosszabb minden
- Az alkoholista mindezt azzal igazolja, hogy a körülményeket vagy másokat vádol, vagy megmagyarázza, hogy miért segít az ivás. A nyomás alól szabadul meg az ital révén, vagy magabiztosságot ad
- Az emberek elkezdik visszajelezni, hogy problémája van az ivással, és talán az AA-t ajánlják
- Visszautasítja, bár talán kapcsolatba lép az AA-val
- Azt gondolja, hogy az alkoholisták részeges csavargók, de ő nem az, tehát az AA-nak nem lesz számára mondanivalója
- Folytatja az ivást
- A kontrollért folytatott küzdelme elbukik
- Eléri a mélypontot, felismeri tehetetlenségét, és komolyan megpróbálja az AA-t
- Felismeri, hogy a tagok éppen olyanok, mint ő
- Az alkoholistáról alkotott definíciója a részeges csavargóról átváltozik betegségtől sújtott hétköznapi emberré
- A történet azzal végződik, hogy az AA mit tett érte, és most milyen az élete

A „gyógyulás” folyamata

- Párhuzamok Turner (1969) zambiai kutatásaival
 - „A szenvedés közössége” ndembuknál az isoma termékenységi rítusban: a gyógyítás szakértője korábban maga is elszenvedte a csapást
 - Az elrejtett kártékony, a megjelenítés, feltárás (ku-solola) pedig félig már meg is szünteti a csapást (vö. megosztás, sharing)

- Zwora (2001) a 12 lépést elemezte
 - Self (belső én) Person (szociális cselekvő, morális lény)
 - Az AA a Personon keresztül gyógyítja a Selfet: egy morális közösség részévé teszi
 - Ez csak egy oldala a folyamatnak, az AA a betegség mindhárom szintjét kezeli:
 - Test kezelése: teljes absztinencia
 - Izoláció, lelki fájdalom, gondolkodásmód kezelése: támogató közösség, doktrinák
 - Spirituális (morális) betegség: lelki fejlődés, kapcsolat a Felsőbb Erővel

- Bateson (1971)
 - az „önátadás” egy felsőbb erőnek episztemológiai korrekció
 - izolált, a világgal versengő ego ego mint egy nagyobb rendszer része

- Wilcox (1998)
 - Az az alkoholista ivása Batesonnál a hibás gondolkodásmód, attitűdök kényszerű korrekciója
 - Ha megváltozik a gondolkodásmód, nincs szükség korrekcióra, megszűnik az iváskényszer
 - Az AA tagok átlépnek az izolációból a másokkal összekapcsoltság állapotába
 - Az alkoholista gondolkodás korrekciója lényegében szeretni tanulás

Irodalom

- Antze, P. (1987): Symbolic Action in Alcoholics Anonymous. In: Douglas, M. (ed.): *Constructive Drinking. Perspectives on Drink from Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 149-181.
- Arminen, I. (1998): *Therapeutic Interaction. A Study of Mutual Help in the Meetings of Alcoholics Anonymous*. Helsinki: The Finnish Foundation for Alcohol Studies.
- Bateson, G. (1971): The Cybernetics of „Self”: A Theory of Alcoholism. *Psychiatry* (Vol. 34) February, pp. 1-18.
- Cain, C. (1991): Personal Stories: Identity Acquisition and Self-Understanding in Alcoholics Anonymous. *Ethos* (Vol. 19) Nr. 2, pp. 210-253.
- Douglas, M. (2007): A History of Grid and Group Cultural Theory.
<http://www.chass.utoronto.ca/epc/srb/cyber/douglas1.pdf> Letöltés: 2009. 10. 11.
- Dupcsik, Cs. (1993): Mary Douglas kulturális antropológiája. *Szociológiai Szemle* 3-4. szám, 177-184.
- Eriksen, Th. H. (2006): *Kis helyek – nagy témák. Bevezetés a szociálanropológiába*. Budapest: Gondolat.
- Hoffmann, H. C. (2006): Criticism as Deviance and Social Control in Alcoholics Anonymous. *Journal of Contemporary Ethnography* (Vol. 35) Nr. 6, pp. 669-695.
- Turner, V. (1969, 2002): *A rituális folyamat*. Budapest: Osiris Kiadó.
- van Gennep, A. (1909, 2007): *Átmeneti rítusok*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.
- Wilcox, D. M. (1998): *Alcoholic Thinking. Language, Culture and Belief in Alcoholics Anonymous*. Westport: Praeger Publishers.
- Zwora, M. G. (2001): Personhood and disease in Alcoholics Anonymous: a perspective from the anthropology of religious healing. *Mental Health, Religion and Culture* (Vol. 4) Nr. 1, pp. 1-21.

Köszönöm a figyelmet!